

“Gre za propad ekosistema”

O tem, zakaj so pomembni nočni metulji in kako nam vidre pomagajo pokazati, ali je reka res čista. Pa še o tem, da brez smeha ni “terena”

Andreja Kutin

“Rudi ima zaprto, čakamo vas v baru Metuljček!” mi sporoči Matjaž Jež, vodja mariborske enote zavoda za varstvo narave, sicer pa ambasador EMN, Evropske noči nočnih metuljev ali European moth nights. “Sliši se res imenitno, to z ambasadorjem, a v resnici pomeni predvsem veliko dela,” se smeji Matjaž. In ker v krajih, kot je Goričko, kjer so vsi “na ti”, kjer zadeve ne tečejo po uradnih protokolih in kjer zaraven kave servirajo še cigareto, kar na prste prešteva, kdo utegne priti. No, prstov kmalu zmanjka, ljudje se zbirajo in naenkrat tvorimo pravo malo raziskovalno ekspedicijo pod strokovnim vodstvom Toneta Lesarja, člana Društva za opazovanje in proučevanje metuljev Slovenije, ki pozna latinska imena čez tisoč nočnih metuljev (in kar je pomembneje - ta imena zna pripisati pravim živalim!), Stanke Dešnik, strokovne vodje Krajinskega par-

ka Goričko, ki je znana borka za krajinski park, čeprav v majhnih lokalnih skupnostih (park leži v kar 11-ih občinah) pogajanja o usodi parka niso vedno lahka, in seveda že omenjeni ambasador Matjaž Jež, ki ga predvsem Mariborčani poznajo kot vsestranskega narovarstvenika.

V naravi škodljivcev ni

Nad Goričko se je počasi spuščala noč, sonce so zamenjale zvezde in metulji so začeli takoj obletavati svetlo tkanino (strokovno: središčno osvetljeni lovilni šotor). Jež in Lesar sta imena metuljev kar stresala iz rokava, kar pravzaprav ni nič čudnega, saj sta jih kar nekaj poimenovala sama. Slovenska imena teh, med ljudmi ne ravno najbolj priljubljenih živali, so bila še pred leti zelo redka in zato jih je bilo potrebno mnogim živalim pač pripisati. “Imena so imeli predvsem tisti metulji, ki so bili bolj v stiku

z ljudmi. Ali so jih pogosto videvali ali pa so bili škodljivci, denimo smrekov prelec, gobar, žitna sovka. No, škodljivcev v naravi v resnici sploh ni, vsaka žival ima svojo vlogo. Ker imajo razvoj v štirih fazah: jajčece, ličinka, buba in metulj, so izredno pomembni v prehranjevalni verigi, predvsem za ptice in druge mesojede živali. So pa tudi pomembni oprasovalci. Odrasli metulji se najpogosteje hranijo z nektarjem na cvetočih rastlinah in med tem, ko se prehranjujejo, prenašajo naokoli cvetni prah. To je v tem času, ko slišimo alarmantna poročila o umiranju čebel, še toliko bolj pomembno. “V naravnih razmerah in tam, kjer ni čebelarjev, je metuljev več kot čebel, saj je divjih čebel neprimerno manj vrst, med 10 in 20, takrat so metulji zelo pomembni oprasovalci, sicer pa si delo delijo nekje na polovici. “Kako naj jih prepričamo, da bodo travnik kosili malo kasneje? Saj nekateri to že razumejo, drugi pa spet ne...” Taka razmišljanja sem slišala že nešteto. Ornitologi poizkušajo kmete prepričati, naj kosijo travnike kasneje, saj zgodaj

spomladi tam gnezdi ptice, kosilnice pa njihova gnezda z jajci ali mladiči razsekajo na drobne kosce, za botanike so cvetoči travniki tako ali tako velik zaklad, entomologom pa posledično tudi. Razlaga je sila preprosta: cvetoče rastline so hrana za žuželke, te pa pomalica ptice. “Dokler so travniki v ekstenzivni rabi in se kosijo enkrat do dvakrat na leto, kot se je to počelo od nek-

Matjaž Jez: "Škodljivcev v naravi
v resnici sploh ni, vsaka žival ima
svojo vlogo."

daj v Sloveniji, so prijazno bivališče za številne živali. A danes kmetje intenzivno izkoriščajo travnike tako, da jih - če so mokri - izsušijo, nato gnojijo in nato kosijo petkrat ali celo večkrat na leto tako, da rastline niti cveteti več ne morejo. Nektarja ni in s tem ni hrane za celo prehranjevalno verigo, stradajo pajki, netopirji, ptice. Sploh ne gre za romantiko, češ cvetlice so izgubile, gre za dosti več, gre za propad ekosistema," razlaga Jez.

Zavezništvo ljudi in živali

"O, lej jih, lutrovke!" Iz teme se najprej pripodi projektna psička Maybe, za njo Marjana Hönigsfeld Adamič in Tatjana Gregorc, tretjina delovne sile inštituta Lutra. "No pa je luč privabila še več vešč. No, 'hote jest', vabi Stanka. Posolenka, potica in medica kar tako, iz avta, so odlična kombinacija za preživljanje noči na travniku. "Joj, kakšno srečo imate, da se ukvarjate z živalmi, ki jih ne moreš kar

tako prestrašiti. Mi imamo vedno take, da moraš biti čisto tiho," se smeji Marjana. Glasen smeh in postopanje okoli šotorov metuljev res prav nič ne motita, pri vidri, ki je glavna šapa inštituta Lutra, je zadeva nekoliko drugačna: "No, mi se vkopljemo, potem pa čakamo. Tudi več ur," pravi Tatjana. Bliža se polnoč in beseda vse pogosteje uhaja od metuljev k težavam, s katerimi se srečujejo pri svojem delu strokovnjaki. Za razliko od velikih naravoslovcev preteklega časa: Linneja, Darwina, Scopolija, ki si ga lastimo Slovenci, danes le redko najdemo naravoslovca, ki ni tudi naravovarstvenik. Vsi prisotni strokovnjaki, vsak na svojem področju med vodilnimi v Sloveniji, še predobro poznajo težave, ki se postavljajo na pot varovanja narave. V dobi tolikokrat omenjene gospodarske rasti je narava velikokrat tista, ki potegne krajši konec. Kaj bodo gradili na Goričkem, tudi tukaj je pomrlo veliko čebel, kaj bo z mlinom na Mali Krki, hidroelektrarnami na Muri? Apetit kapitala je nezadržan, in sicer majhna skupina resda zelo odločnih naravovarstvenikov izgleda, kot da se bori z mlino na veter. A za njimi stoji dosti večji mlin, ki lahko na njihov znak zaustavi jadra lokalnih mlinčkov - Natura 2000. Območja Nature 2000 morda res slonijo na navidez neobgljenih bitjih, kot je črtasti medvedek, ki se ravnokar sprehaja po osvetljeni tkanini ali pa vidra, vodna zverinica, ki so jo ljudje še v prvi polovici 20. stoletja jedli in jo še sedaj nekateri preganjajo.

ker jim odžira ribe. K sreči imajo ta bitja med ljudmi močne zaveznike. Skupaj tvorijo kar močan jez, ki varuje naravo pred uničenjem. In kar je še pomembneje, ti ljudje počasi vsajajo v zavest ostalih misel, da potrebujemo čisto naravo. Resnici na ljubo - nekaj teh dokazov je zbrala tudi narava sama in nam jih vsipala pred vrata. Ob pomorih čebel se je pokazalo, kako pomembne so pravzaprav te živalce, potoki, ki so jih kmetje ujeli v ozke struge, da bi pridobili čim več obdelovalnih površin, sedaj odnašajo vodo v dolino, posledica pa so suše. Podobnih primerov je ničkoliko.

Od žuželk k vidri

"Dobro, pa ostanite tukaj, vam dovolimo. Čakaj, kaj pa če jim zaračunava?" Stanka in Kristjan, naravovarstveni nadzornik v Krajinskem parku Goričko sta skrbnika parka. Smeh, mrmranje in: "No, kar dajta. Koliko stane vstop v Krajinski park Goričko?" Takšni in drugačni besedni dueli so spremljevalci skoraj vsakega "terena". V kombinaciji s pijačo in jedačo je prav humor tisti, ki napravi terensko delo naravoslovcev kratkočasno. V družbi, ki se je zbrala okoli svetlobnih šotorov, molčečnežev ni, metuljev pa tudi ne motimo kaj preveč. Morda jim ne ustrezajo le šape projektne psičke Maybe. Okoli ene ure zjutraj zaključimo z metulji, Matjaž ugasne svetilke, metulje pa strese na svobodo. Za Marjano in Tatjano se odpeljem v Lutrino bazo - stanovanje v Gornjih Petrovcih, ki hkrati služi kot pisarna. Pogovor ob obveznem pivu se zavleče pozno v noč, kljub temu da je treba jutrišnji dan

začeti zgodaj. "Saj tako je vedno, ko smo tukaj. Res pa je, da je tukaj spanec nekajkrat boljši kot v Ljubljani, res napolniš baterije," pravi Tatjana. Torek se prične s posvetom. Na Goričko je prispel Danijel Vrhovšek, direktor podjetja za aplikativno ekologijo Limnos. Ob kavi sledi posvet o vodotokih, ki so jih vrnili v naravno stanje (takih je na Goričkem kar nekaj). "Problem na Goričkem in v Prekmurju je sploh, da so vodotoke regulirali, jih omejili v njihove struge in izsušili poplavna območja. Voda sedaj prehitro odteka v dolino, ponekod so zaradi tega suše, v dolini ob Muri pa poplave. Z revitalizacijo skušamo vzpostaviti prvotno stanje, zadržati vodo tam, kjer je nekoč že bila," razlaga Vrhovšek. Od čim bolj čistih in razgibanih voda so odvisne tudi vidre, zato je sodelovanje Lutre in Limnosa uspešno. In ker bo ob Mali Krki kmalu zrased informativni center Aqualutra, poseven naravi Goričkega in seveda vidri, bosta šapici (center bo v obliki vidrinih šap) dobili rastlinski čistilni napravi.

A center Aqualutra je le del (resda največji) projektov, ki jih načrtuje ali že izvaja inštitut. "Šefica" Marjana dobro ve, kako je treba animirati mlade, in s štirimi mladimi sodelavci so zadnje, česar bo zmanjkalo Lutri, ideje. "Včasih se moramo kar 'bremzat' in se osredotočiti na eno samo," se smeji dekletki. Na primer na oktobrsko evropsko konferenco o evrazijski vidri (EOW), ko bo pet sodelavcev inštituta Lutra gostilo več kot trideset strokovnjakov iz vse Evrope. "Uf, to bo veselo!" ■

Marjana Hönigsfeld Adamič in
Danijel Vrhovšek na kraju, kjer
bodo jeseni čistilne naprave.

